

Kültür Tarihimizde Sivaslı Bir Aile

SARİHATİPZADELER

Editör / Alim YILDIZ

Buruciye Yayınları
Sivas - 2011

NUMAN EFENDİ'NİN İKİ RİSALESİ ÇERÇEVESİNDE TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

Kadir Özköse*

Sarıhatipzâdeler ailesinin bir ferdi olarak Numan Sabit, şair Ahmet Hamdi'nin oğlu ve şeyh Abdurrahman Efendi'nin torunudur. 1692 yılında Sivas'ta doğup iyi bir eğitim görmüştür. Müderrislik ve müftülük görevlerinde bulunup 1768'de Sivas'ta vefat etmiştir.

Tebliğimde "Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ" ile "Şerhu Hizbi'l-Bahr" isimli iki risalesi kapsamında Numan Efendi'nin tasavvufi neşvesine dikkat çekmek istiyorum. Aslında her iki risale de evrad geleneği ile dua ve hizb iştiağının canlı bir örneğidir. Öngördüğü dua ritmi çerçevesinde Numan Efendi'nin manevî ve irfânî donanımına sahip, tasavvufi neşve içerisinde neşve u nema bulan bir kişiliğe sahip olduğu görülmektedir.

"Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ" isimli risalesinin başında Numan Efendi, ashab-ı kiramın her birini yıldızlar mesabesinde ve sünnet-i seniyyeye uymada öncüler olarak görmektedir. Ehlibeyte olan hürmetini ve bağlılığını beyan etmektedir. İlmiye zümresini ilim ve irfan deryası olarak bizleri o deryadan inciler çıkarmaya, o ilim deryasındaki incilere talip olmaya, ilim erbabından gereğince faydalanmaya davet etmektedir. Batıl zihniyetleri gidermenin, inkâr saplantısından kurtulmanın, taşkınlık ve cehalet girdabından uzaklaşmanın yolunu ilmî birikime sahip olmakta görmektedir.¹

Ulemayı sağlıklı din anlayışının öncüleri, hak ve hakikatin koruyucuları olarak niteleyen Numan Efendi, âlemin nizamını ve insanoğlunun hayatiyetini ilahi isimlerin tecellisine bağlı görmektedir.²

Dua mecmuası niteliğindeki bu risaleyi kaleme alış sebebinin şu şekilde dile getirmektedir: "*Manevî hissiyatın sağlanması, gözlerin aydınlık kazanması, gönlün neşelenmesi, elin bereketlenmesi, Allah'a hamdin gereğince ya-*

* Prof. Dr., C.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi kozkose@cumhuriyet.edu.tr

1 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, Milli Kütüphane, No: 1044/7, vr. 1b.

2 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, Milli Kütüphane, No: 1044/7, vr. 1a.

pılması maksadıyla gece ve gündüz okunmak üzere bir dua mecmuası hazırlanmayı düşündüm. İstifade edebilmek ve beklentileri karşılayabilmek için belli başlı âyetler çerçevesinde kabul olunacak duaları hazırlamak istedim."

Numan Efendi risalesinde duanın anlam boyutu üzerinde durur. Kulun tevazu, edep ve teslimiyet bilinci içerisinde yalvarış ve yakarıшта bulunmasını telkin eder. Allah'ın kullarına yakın olduğunu, dua edenin duasına icabet ettiğini, kişinin gizli ve açık her daim O'na yakarıшта bulunması gerektiğini vurgular. Dua ehli olmanın yolu, öncelikle zikre devam etme ve gereğince şükredebilme çabasıdır. Duaya hamd ve sena ile başlanması esastır. Seher vakitlerinin kıymetini bilmek bir devlettir. Kalb huzuru ve helal lokma, duanın âdâbındandır. Dua kapısına yapışana rahmet kapılarının açılacağı müjdelenmiştir. Sıkıntılı ve zor zamanlarda gerçekleşen duaların kabul şartı kişinin rahat dönemlerinde gerçekleştirdiği dua gayretine bağlıdır. Ayrıca kul duayı ibadet bilinci içerisinde gerçekleştirmelidir.³

İmam Suyûti'nin *Durru'l-Mensûr* isimli eserinden gerçekleştirdiği nakille Numan Efendi, dört nimetin dört sorumluluğu da beraberinde getirdiğine şu şekilde dikkat çeker:

- a. Dua edenin duasına icabet edilir. Allah (c.c.),⁴ "ادعوني استجب لكم" der.
- b. Nimetlere şükredene bereket verilir. Allah (c.c.),⁵ "ولئن شكرتم لازيدنكم" der.
- c. Allah'ı zikredeni Allah da zikreder. Allah (c.c.),⁶ "فاذكروني اذكركم" der.
- d. İstığfar edene mağfiret edilir. Allah (c.c.),⁷ "استغفروا ربكم انه كان غفارا" der.

Numan Efendi'nin tasavvufi görüşlerini; tövbe bilinci, ibadetlere titizlik, haramlardan kaçınmak ve helal ile beslenmek, dile hakimiyet, tevazu sahibi olmak, vird edinilmesi gereken tesbihat başlıkları altında değerlendirmek istiyorum.

3 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 3a-4b.

4 Çafir, 40/60.

5 İbrahim, 14/7.

6 Bakara, 2/152.

7 Nuh, 71/10.

1. Tövbe Bilinci

Tövbe; dil ile istiğfarda bulunmak ve kalb ile pişmanlık duygusuna bürünmektir. Pişman olunan günahı bir daha işlememektir. Böylesi bir tavır sergilese bile kişi makamına güvenmemeli ve kendinden emin olmamalıdır. Eda edemediği farzları kaza etmedikçe tövbenin gereği yerine getirilmiş sayılmaz. Kul Hakk'a yönelir, günahlarından tövbe eder ve gafillerden olmamaya gayret eder. Tövbekâr kullarından, istiğfar eden bahtiyarlardan kılması için Allah'a dua eder.⁸

Allah'ın isimlerinden biri de et-Tevvâb'dır. Nisa suresinde belirtildiği üzere التوبة على الله "tövbe Allah'a yapılır"⁹ vaadi gereği Allah, yapılan tövbeleri kabul edeceğini beyan kılmıştır. Kim can u gönülden tövbe ederse Allah, onun tövbesini en güzel şekilde kabul eder. Numan Efendi'ye göre, ¹⁰ الذين يعملون السوء بجهالة "âyetini kendince yorumlayıp da günah işlemeye kalkışmak ahmaklıktır. Çünkü günaha yönelmek bayağılık ve cehalettir. Bu nedenle Allah'a isyan eden kişinin cahil olduğu belirtilmiş, en kısa zamanda cehaletinden sıyrılması, ölmeden önce tövbe edip arınması gerekmektedir. ¹¹ حتى إذا حضر الموت "âyeti de bu gerçeğin en güzel ifadesidir.¹²

Ölüm meleği gelmeden, ölüm gerçeği ile yüzleşmeden, ölüm ağırlığı çökmeden önce tövbe edebilmek temel görevdir. Allah'a niyazda bulunan Numan Efendi, Allah'tan bizlere hayırda acele etmeyi nasip kılmasını, erteleyenlerden eylememesini, işleri yarına bırakanların durumuna düşürmemesini dilemektedir. Hayırlı bir işi yarına bırakanların sonunda eli boş kalacaklarını ve yarına erişemez olacaklarını beyan eden Numan Efendi, Allah'ın el-Alim ve el-Hakim olduğunu, kullarının tövbelerindeki ihlas düzeyini en iyi şekilde bildiğini belirttikten sonra "Hakim olan Allah tövbekâr kullarını hiç cezalandırır mı?" yaklaşımı ile Allah'a olan güvenini ortaya koymaktadır. Ancak onun da belirttiği üzere, günahkâr kulların ölüm anında gerçekleşen tövbelerinin bir anlamı olmayacaktır. Ölüm müşahedesi gerçekleştiği, ölüm esnasında makamını gördüğü, ölüm hâlleri belirgin hale geldiği ve her şey açık açık görüldüğü esnada yapılan tövbenin geçersizliğine vurgu yapmaktadır.¹³

8 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 5a.

9 Nisa, 4/17.

10 Nisa, 4/17.

11 Nisa, 4/18.

12 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 6b.

13 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 6a.

Tövbenin hakikati konusunda Numan Efendi, bir bedevi tarafından sorulan tövbenin ne olduğuna dair soruya Hz. Ali'nin, "tövbe şu altı esası içerir" diye cevap verdiğiinden bahseder. Tövbenin bu altı esası şu şekildedir:

1. Günahlardan pişmanlık
2. Farzların yerine getirilmesi
3. Haksızlıklardan uzaklaşmak
4. Karşı tarafla helalleşmek
5. Günaha bir daha geri dönmek, nefsini itaate alıştırmak, günahattan zevk almamak
6. Dili yalandan ve iftiradan korumak.¹⁴

Tövbenin önemi hususunda konuyu Yunus (a.s.)'ın durumu ile örneklendiren Numan Efendi, Allah'ın izni olmadan kavminin arasından ayrılan Yunus peygamberin "لااله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين" diye yakarıpta bulunduğunu¹⁵ hatırlatır.¹⁶

2. İbadetlerde Titizlik

Numan Efendi'ye göre hayat ibadetle anlam kazanmaktadır. İbadet, müminin manevî uyanışına zemin hazırlar. İbadetlerin desteklediği iman sönük kalmakta ve zamanla işlevini yitirmektedir. İbadet ruhun yegane besinidir. İbadet kulluğun itirafıdır. Kulun Rabbi ile olan iletişimi ibadet halidir. Müslüman olarak belli vakitlere özgü muvakkat ibadetlerimiz olduğu gibi hayatın her karesinde ibadet bilincine de sahip olmamız gerekmektedir. Allah rızası için atılan her adım ibadettir. Farz ibadetlere devam şart olduğu gibi, farz ibadetlerin nafilelerle de desteklenmesi kurbiyet makamına yaklaşmayı sağlar. Allah kuluna ibadet halini beğenir, ibadetle gerçekleşen kulluk ifadesine lütfu ile karşılık verir. Bu tür tespitlerini temellendirmek için Numan Efendi, Ebû Hureyre'den rivayet edilen şu hadis-i şerifi örnek olarak sunmaktadır:

"Gece ve gündüz melekleri sıra ile size eşlik ederler. Gece ve gündüz melekleri sabah ve ikindi namazlarında görevlerini birbirine devrederler. Daha sonra Hak katına yükselirler. Allah (c.c.) onlara kullarını nasıl bıraktınız, diye sorduğunda onlar; 'namaz kılariken bulduk, namazdayken bıraktık' cevabını verirler."¹⁷

14 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 6a

15 Tirmizî, Da'vât 81.

16 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 12a-13b.

17 Buhari, Mevâkît 16.

Rivayette geçtiğine göre her bir insanın yanında iki melek vardır. Sağındaki melek sevaplarını, solundaki melek ise günahlarını yazar. Ancak sevapları yazan melek günahları kaydeden meleğin amiridir. Kul bir iyilik yaptığında sağındaki melek onu on katı ile yazar. Kul bir günah işlediğinde soldaki melek sağdakine, “kaydediyorum” diye hatırlatmada bulunur. Sağdaki melek, “Bekle, belki tövbe ve istiğfar eder” diye günde üç kez ona izin verir. Tövbe ederse hatası kaydedilmez, tövbe etmeyecek olursa bir derece olarak yaz denilir.¹⁸

İlahi lutuf ve ihsana nail olmak için kabul kapısının her an açık olduğuna inanan müminin ibadetten arı bir yaşam sürmesi düşünülemez. Böylesi müjdelere karşısında heyecanını artırıp ibadet neşvesini iştiaklı hale büründürmesi gerekir. Ubudiyet makamı kurbiyet bilincinin bir ifadesidir. İbadetler insanı Allah’ın “kulum” hitabına mazhar kılan özel adımlardır.

3. Haramlardan Kaçınıp Helal ile Beslenmek

Haramla beslenen bedenden hayırlar husule gelmez. Haramın binası olmaz. İbadetlerle gönül evi ne kadar süslenirse süslenir, temeli helalle atılmadıkça o hanenin mamur olması mümkün değildir. Dervişin ibadetleri, tesbihatı, evradı ve ezkarı ancak helal gıda ile beslendikçe kendisine fayda sağlayacaktır. Şu da bir gerçek ki, günahkâr tabiatın temeli, haramlara olan meyildir. Çare haramlardan uzak durmak ve helallerle beslenmektir. İbn Abbas (r.a.)’nın rivayetiyle Peygamber Efendimizin; “Allah’ın Beyt-i Makdis’de bir meleği vardır. Bu melek her gece, ‘Haram yiyenin sarfı ve adl’i kabul edilmez’ diye bağırır.”¹⁹ şeklindeki hadisine yer veren Numan Efendi, İmam Gazali’nin *İhyâsı*’ndaki yorumu esas alarak, hadiste geçen geçen sarf’ın nafîle ibadetler, adl’in ise farz ibadetler olduğunu söylemiştir.²⁰

“On dirheme elbise satın alan kişinin ödediği paradan bir dirhemi bile haram olursa o elbise ile kıldığı namazı Allah kabul etmez.”²¹ hadisini delil itihaz eden Numan Efendi’nin ilgili hadisi destekler mahiyette İmam Ga-

18 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 8a.

19 Buhari, Medine 1, İtisam 5, Hac 462, 467, 470; Ebû Davud, Menâsik 95; Tirmizî, Vesâyâ 5; ed-Dârimî, Siyer 82; İbn Mâce, Mukaddime 7; Ahmed b. Hanbel, 1/6.

20 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 7a.

21 Nesâî, Sârik 4.

zali'nin *İhyâsı*'nda yer alan "Tevrat'ta yazıldığına göre nereden beslendiğine dikkat etmeyen kişiye Allah da cehennemden hangi kapısından gireceğine aldırış etmez." haberine yer verir. *İhyâ'*dan alıntılara devam eden Numan Efendi, aile efradının geçimini helalinden sağlamak için çalışan kişinin mücahit mertebesinde olduğunu, dünyalığı afiyet ve helalinden isteyen kişinin şehitlik derecesine ulaşacağını, kırk gün boyunca helal gıda ile beslenen kişinin kalbini Allah'ın nurlandıracağını ve kalbini hikmet çeşmesi haline dönüştüreceğini ve Allah'ın onu dünyaya karşı zahit kılacağını belirtmektedir.²²

4. Dile Hakimiyet

Kişinin selameti diline hakimiyeti ile ölçülmektedir. Dildir yaralar açan, dildir gönüller yapan, dildir sahibini dile düşüren, dildir dostlar arasında köprü kuran. Dolayısıyla kişinin ne söylediğine ve neleri dillendirdiğine dikkat etmesi esastır. Vücudun tüm organları dilden çirkin sözleri, boş iddiaları, yersiz ifadeleri dile getirmemesini istemektedir. Dil gönlün tercümanı olmaktadır. Gönlün safasını isteyen dervişin dilinden dökülenlere sahip olması gerekmektedir. Kem söz gönül ehline yakışmaz. Derviş tatlı dilli ve hoş sohbet olmalıdır. Eline, diline ve beline hakim olmak dervişliğin temel ölçütüdür. Dervişin dili yalan, gıybet, iftira, dedikodu, boş söz ve yersiz ifadelerden arındıktan sonra Kur'an tilaveti, Allah'ın zikri, salavat, sohbet, muhabbet ve iştiyaklı ifadelerle süslenmelidir.

Peygamber Efendimizin, iki bacağı ile iki çenesi arasına (iffetine ve diline) kefil olana cennet vaadettiğini hatırlatan Numan Efendi, nebevî tavsiye gereğince, Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimsenin ya hayır söylemesi ya da susması²³ gerektiğinden bahseder. İnsanın selametini dilini korumasına bağlı gören Numan Efendi, küçük veya büyük günahların sebebinin dil olduğunu söyler.²⁴

5. Tevazu Sahibi Olmak

Tevazu gösteren kullarını yükselten Allah, büyüklenen kullarını ise alçaltır. Tevazu ehli kullarını Allah hıfz u emanına almıştır. Zira göz-

22 Numan Efendi, *Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ*, vr. 7a.

23 Buhari, *Rikak* 22, *İman* 75; *Tirmizî*, *Birr* 42; *İbn Mace*, *Edeb* 34, *Fiten* 12; *Dârimî*, *Etime* 11.

24 Numan Efendi, *Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ*, vr. 7a.

lerden sorumlu melek kulun gözlerini rahatsız edici tutumlardan korur. Ağızdan sorumlu melek boş ve yersiz sözlerin sadır olmasına engel olur. Beş melek geceleyin, beş melek de gündüzleri görevlidir.

Tevazu kişiye ait ahlâkî güzelliklerin bir gereğiiken, kibir ahlâkî zafiyetinin bir gereğidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in de ifade ettiği üzere, kalbinde zerre miktarınca kibir bulunan kişi cennete giremez.²⁵

يوم ينفخ في الصور فتنتون افواجا²⁶ âyetinin tefsirinde Numan Efendi, Beydâvî'nin şu tespitte bulunduğunu söyler: Kabirlerinden diriltilecek insanlar, cemaatler halinde mahşer yerine akın ederler. Peygamber Efendimizden kabirlerinden kalkıp mahşer meydanına giden kitlelerin durumu sorulduğunda o, insanların on sınıf halinde haşredileceklerini belirtmiştir:

1. Maymun suretinde diriltilecek olanlar
2. Domuz suretinde diriltilecek olanlar
3. Yüzleri üzerine sürünerek diriltilecek olanlar
4. Kör olarak haşredilenler
5. Sağır olarak haşredilenler
6. Dilleri dağlanmış vaziyette diriltilecekler. Bunlar ağızlarından iltihap akacak, toplanacak kitleler bunlardan oldukça rahatsızlık hissedeceklerdir
7. Elleri ve ayakları keşik vaziyette haşredilecekler
8. Ateş halklarına asılı vaziyette haşredilecekler
9. Kokmuş bir cife şeklinde haşredilecekler
10. Kimileri de katranlı elbiselere bürünmüş vaziyette haşredilecektir.

İftira atanlar, faiz yiyenler, sözleri ile işleri uyumlu olmayanlar, ilmi ile amel etmeyenler, komşularına eziyet edenler, insanlara kaba davrananlar, şehvetlerinin esiri olanlar ve kibirli isimler böylesi dirilişe müstahak olacak isimlerdir.

Cüneyd-i Bağdâdî'nin ifadesi ile ilmi ve ameli az bile olsa şu dört şey kulu yüksek derecelere çıkartacaktır: Hilim, tevazu, sehavet ve güzel ahlâk.

²⁵ Ahmed b. Hanbel, 4/133-134.

²⁶ Nebe, 78/18.

6. Vird Edinilmesi Gereken Tesbihat

Gönülde Allah aşkı varsa dilde terennüm eden yegane ifade de Hakk'ı yâd olacaktır. Allah'ın dostluğunu kazananlar O'nun adını anmakla huzur bulacaklardır. Müminin zikirsiz, tefekkürsüz, tesbihsiz ve teslimiyetsiz anı olamaz. Kulun Hakk'ı zikretmesi Allah'a olan yakınlığını artıracaktır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran özellik tüm varlıklar Allah'ı zorunlu olarak zikrederlerken insanın O'nu ihtiyarî olarak zikretmesidir. İdrak seviyesi yüksek olanlar zikrin halavetini tadan insanlardır. İmam Begâvî *Meâlim* isimli eserinde demektedir ki: Allah (c.c.) ilmi yaratıklarına ve hayvanlar âlemine değil akıl erbabına nasip kılmıştır. Aklını kullananlara düşen salavat getirmek, tesbihatta bulunmak ve haşyet sahibi olmaktır. Zira âyet-i kerimelerde Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

27 وان من شئ الا يسبح بحمده...

28 والطيور صافات كل قد علم صلوته وتسبيحه...

29 لم تر ان الله يسجد له من في السموات ومن في الارض...

Bizleri Peygamber Efendimizi yakından tanımaya, ona bol salavât getirmeye ve onun kadrini bilmeye davet eden Numan Efendi dağlar, taşlar ve ağaçlar bile onu yâd ederken mümin olarak bizlerin onun kadrini bilmemesini büyük felaket olarak nitelemektedir. Örnek olarak Mekke'deki Semira dağının Peygamber Efendimizi gereğince koruyamamaktan duyduğu korkuyu, Mekke dağlarının onu ağırlamak için iştihak duymalarını, dağlar, taşlar ve ağaçların onu selamlamasını, hurma kütüğünün inlemesini hatırlatmaktadır.³⁰

a. Tesbih-Tahmid-Tekbir

Allah'ın hoşuna giden en özlü tesbihat

سبحان الله

الحمد لله

لااله الا الله

الله اكبر³¹

27 İsrâ, 17/44.

28 Nur, 24/41.

29 Hac, 22/18.

30 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 12b.

31 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/26.

Peygamber Efendimiz hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: Allah (c.c.) kuluna bir nimet verdiğinde, o kul "الحمد لله" derse Allah (c.c.), "Bakınız bu kuluma. Ona değersiz bir şey verdim. O da bana sınırı çok değerli bir şey verdi."³²

b. Besmele - بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Numan Efendi, Medine, Basra ve Şam kurrâlarının besmeleyi Fatıha da dahil herhangi bir Kur'ân suresinin bir âyeti olarak kabul etmediklerini, ancak sureler arasında bir fasıl olsun diye ve kendisiyle başlamayı teberrüken gerçekleştirmek için surelerin başına besmele yazıldığını belirttiklerine dikkat çekmektedir. Mekke ve Kûfe kurrâlarının ise besmele-nin Fatıha ve diğer surelerin bir âyeti olduğu hususunda ittifak ettiklerine işarette bulunmaktadır.³³

Numan Efendi, İmam Zuhrî'den rivayetle âyet-i kerimede geçen "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" ifadesinin "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" ibaresi olduğunu söylemektedir.³⁵

İmam-ı Yâfiî'nin *Durri'n-Nazîm*'de Mansur b. Ammar'a atfedilen bir rivayete yer verdiğinden bahseden Numan Efendi, rivayeti şu şekilde aktarır. Mansur b. Ammar yolda yürürken üzerinde "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" yazılı bir kâğıt parçası buldu. Onu alıp bırakacak uygun bir yer bulamayınca onu yuttu. Bunun üzerine rüyada ona; "Üzerinde besmele yazılı o kâğıt parçasına gösterdiğin saygıdan dolayı Allah sana rahmet kapılarını açmıştır." denildi. Bu olaydan sonra Mansur b. Ammar hikmetle konuşmaya başladı.³⁶

Allah'ın adına ve besmeleye gösterilen saygının bir örneği olarak da Bişr b. Haris el-Hafî'nin tövbe sebebi olan şu olaya yer vermektedir: Bişr-i Hafî yolda bir kâğıt parçası gördü. Üzerinde Allah (c.c.)'ın ismi yazılıydı. Yerde olduğu için ayakaltında kalmıştı. Yanındaki bir dirhemle koku aldı ve onunla o kâğıda kokular sürdü ve temizledi. O kâğıdı duvarın bir tarafına bıraktı. Uykuda kendisine seslenen bir kimse ona şöyle diyordu: "Ey Bişr! Sen benim ismini güzelleştirdin. Ben de senin ismini dünyada ve ahirette güzelleştireceğim."³⁷

32 Müslim, Salât 38; İbn Mâce, Edeb 52; Nesâî, İftitah 23; İmam-ı Malik, Muvatta, Nidâ 39.

33 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 13a.

34 Fetih, 48/26.

35 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 14a.

36 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 14b.

37 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 14a.

c. Fatıha Suresi

Fatıha suresi, "Fâtıhatu'l-kitâb, ummu'l-Kur'ân, sûretu'l-vikâye ve'l-kâfiye" diye isimlendirilmiştir. Peygamber Efendimizin "فاتحة الكتاب "کنز من كنوز عرش" hadisinden dolayı Fatıha suresi, "Sûretu'l-Kenz" ismiyle anılmıştır. Peygamber Efendimizin "فاتحة الكتاب شفاء من كل داءن الا السلام"38 hadisi gereğince, Suretü's-Şifa ve's-Şâfiye ismini almıştır. Sûretu'l-Mesânî, Suretu's-salât, Sûretu'l-Hamd ve'l-Esas ismiyle de isimlendirilmiştir. Fatıha suresinin "Sûretu'l-Esâs" diye isimlendirilmesi, İbn Abbas'tan gelen rivayetle şu şekilde dile getirilmiştir: "Hasta ve müşteki olduğunda esasa devam et."³⁹

Fatıha suresinin önemini vurgularken Numan Efendi, Ebû Hureyre (r.a.)'tan rivayet edilen şu hadise yer vermektedir: "Allah (c.c.) dedi ki: Fatıha suresini kendim ve kulum arasında iki eşit parçaya taksim ettim. Kulum için ne isterse vardır. Ne zaman ki kulum, "الحمد لله رب العالمين" derse Allah (c.c.), "Kulum bana hamdetti" der. Kul "الرحمن الرحيم" dediğinde, Allah (c.c.), "Kulum beni övdü" der, "مالك يوم الدين" dediğinde Allah (c.c.), "Kulum beni tazim etti" der; "اياك نعبد واياك نستعين" deyince Allah (c.c.), "Bu benimle kulum arasındadır. Kulum ne isterse onun için vardır" der. "اهدنا لبصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين" dediğinde ise Allah (c.c.), "Bu kulum içindir. Kulum ne isterse onun için vardır." der.⁴⁰

"Fatıha suresindeki yedi âyet, cehennemın yedi kapısına işarettir, Fatıha suresinin yedi ayetini okuyanlara, cehennemın yedi kapısı kapanır" diyen Numan Efendi, konuyla ilgili olarak *el-Fahru'l-Kebir*'den aktardığı şu rivayete yer verir: Cebrail (a.s.) Peygamber Efendimize "Ey Muhammed! Muhakkak ki ben senin ümmetin üzerine incek azaptan korkuyordum. Ne zaman ki Fatıha suresi nazil oldu. Artık emin oldum." Peygamber Efendimiz "neden?" deyince, Cebrail (a.s.), "Çünkü Allah (c.c.)⁴¹ "وان جهنم لموعدهم اجمعين" buyurmuştur. Cehennemın yedi kapısı vardır. Fatıha suresinin de yedi âyeti bulunmaktadır. Kim onu okursa her bir âyeti bir kapının üzerine tabaka ve örtü olur. Azap da ümmetin üzerinden salimen geçer." dedi.⁴²

38 Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 12.

39 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 14b.

40 Müslim, Salât 38, 40; İbn Mâce, Edeb 52; Ebû Dâvûd, Salât 132; Ahmed b. Hanbel, 2/241, 285, 460; Tirmizî, Tefsîru's-sure 1, Nesâî, İftitah 23.

41 Hicr, 15/43.

42 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 15b.

Numan Efendi *Mesâbih*'ten aktardığı bir rivayete daha yer vererek Fatiha suresinin Kur'ân'daki en önemli sure oluşuna hatırlatmada bulunmaktadır. *Mesâbih*'te Saîd İbn Muallâ'dan nakledilen şu rivayete yer verilmektedir: "Namaz kılıyordum. Peygamber Efendimiz beni çağırdı. Ben de namazı tamamlayıncaya kadar cevap vermedim. Namazı bitirdim, sonra yanına geldim. Bana; "Seni benim yanıma gelmekten alıkoyan nedir?" deyince, "namaz kılıyordum" cevabını verdim. Peygamber Efendimiz, Allah (c.c.) "استجیوا لله وللرسول اذا دعاکم" buyurmadı mı? dedi. Henüz mescitten çıkmamıştı. "Sana Kur'ân'daki en büyük sureyi bildireyim mi?" dedi ve elimden tuttu. Çıkacağımız zaman "Ey Allah'ın Resulü! sana Kur'ân'daki en büyük sureyi öğreteyim mi?" demiştiniz diye hatırlattım. O da; "Fatiha suresi. O sebu'l-mesânîdir. O, bana verilen en büyük Kur'ân suresidir." dedi.⁴³

d. Bakara Suresi

Dua ritmine erme çabasına bürünen okuyucusuna Numan Efendi, özellikle Bakara suresini okumaya davette bulunmaktadır. Peygamber Efendimizin; "*Evlerinizi kabre dönüştürmeyin. Şeytan Bakara suresinin okunduğu evden kesinlikle kaçır.*"⁴⁴ hadisine yer verdikten sonra, İbn Abbas'tan rivayet edilen başka bir hadise dikkat çekmektedir. Peygamber Efendimiz Cebrail (a.s.) ile birlikte olduğu esnada yukarıdan gelen bir tıkırtı işitti. Peygamberimiz başını kaldırıp bakınca Cebrail (a.s.) şöyle dedi: "*O ses gök kapılarından açılan bir kapının tıkırtısıdır. Bugünden önce o kapı hiç açılmamıştır. Oradan bir melek indi. Bugünden önce o yeryüzüne hiç inmemişti. O melek getirdiği iki nurla müjdelemektedir. O meleğin getirdiği bu iki müjde senden önceki hiçbir nebiye getirilmeyen müjdelerdir. Bunlar da Fatihatu'l-Kitap ve Bakara süresinin son âyetleridir. O âyetleri okuyanlara mutlaka mükâfat verilecektir.*" dedi.⁴⁵

Bakara suresi üzerine dikkatleri çeken Numan Efendi, özellikle Bakara suresinin son iki âyetine verilmesi gereken önemi hatırlatmaktadır. Zira Abdullah İbn Abbas'tan rivayetle Peygamberimiz Miraç gecesinde Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar çıkarıldı ve orada ona üç şey verildi:

43 Buhari, Tefsiru's-sure 1/1, Fezâilu'l-Kur'ân 9; Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân 1; Nesâî, İftitah 36; İmam-ı Malik, Muvatta, Nida 38; Ahmed b. Hanbel, 4/211, 5/114.

44 Müslim, Müsafirîn 212; Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân 2; Ahmed b. Hanbel, 2/284, 337, 378.

45 Müslim, Müsafirîn 254, Nesâî, İftitah 25.

Beş vakit namaz, Bakara suresinin sonu ile ümmetinden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayanların affı.⁴⁶

Mesâbih'ten yaptığı alıntı ile Peygamber Efendimizin hadis-i şeriflerinde şöyle buyurduğundan bahsetmektedir: “Bakara suresinin son iki âyetini kim gece okursa o ona yeter. Kim Kehf suresinin başından on âyeti ezberlese Deccâl'den muhafaza olur.”⁴⁷

e. Âyete'l-Kürsî

Arş'ın direkleri yanında bir meleğin âyete'l-kürsî ile takdiste bulunduğunu dile getiren Numan Efendi, âyete'l-kürsîyi vird edinmenin gereği ile ilgili olarak Übeyy İbn Ka'b'dan rivayet edilen Peygamber Efendimizin şu tavsiyesine dikkat çekmektedir:

“Ey Ebu'l-Munzir! Sen yanında bulunan Allah'ın kitabından hangi âyetin daha büyük olduğunu biliyor musun?” Allah ve Resulünün daha iyisini bildiğini söyledim. Sözlerinin devamında “Ey Ebu'l-Munzir! Sen yanında bulunan Allah'ın kitabından hangi âyetin daha büyük olduğunu biliyor musun?” “الله لاله الا هو الحي القيوم” dedim. Daha sonra göğsüme vurdu ve şöyle dedi: “Bu senin ehemmiyetin olsun ey Ebu'l Munzir!”⁴⁸

Numan Efendi, Şeyhzâdenin eserinde Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet edilen şu nakli önemsediğini belirtmektedir. Bu rivayete göre, “Fâtihatü'l-Kitâb, Âyete'l-Kürsî ve Âl-i İmrân'dan iki âyet (شهد الله انه لاله الا .. قل اللهم مالك الملك ان الدين عند الله الاسلام. هو) kısmından بغير حساب. kısmına kadar) şefaattçidir. Onlarla Allah (c.c.) arasında bir perde yoktur. Allah (c.c.) onları yeryüzüne indirmeyi dilediğinde Arş'a tutundular ve dediler ki; “Ey Rabbimiz bizi arza ve sana isyan edenlere mi indiriyorsun?” Allah (c.c.) şöyle buyurdu: “Kendime yemin ettim, kullarımdan hiç kimse sizi farz namazlardan sonra okumuş olmasın ki, ona günahlarıyla birlikte de olsa ancak cenneti mekân yaparım. Yoksa onu Hadiretül Kudüs'te iskân ederim. O da olmasa her gün onun yetmiş tane ihtiyacını gideririm. Bunun en düşüğü de mağfirettir.”⁴⁹

Âyete'l-Kürsînin fazlileti ile ilgili olarak Peygamber Efendimizin hadis-i şeriflerinde şöyle buyurduğu hatırlatılmaktadır:

46 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 15a.

47 Müslim, Müsafirîn 257; Ebû Davud, Melahin 14; Ahmed b. Hanbel, 5/196, 6/449, 450.

48 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 15b.

49 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 16a.

“Kur’ân’daki en büyük âyet Âyete’l-Kürsî’dir. Kim onu okursa Allah Teâlâ ona, okuduğu saatten ertesi güne kadarki iyiliklerini yazıp kötülüklerini yok eden bir melek gönderir.”⁵⁰

“Kim Âyete’l-Kürsî’yi her farz namazdan sonra okursa onu ölüm hariç cennete girmekten hiçbir şey engellemez. O âyete siddîk ve âbiddeden başkası devam etmez. Kim onu okursa, yatağına yattığı zaman Allah, onu nefsi, komşusu, komşusunun komşusu ve etrafındaki evler üzerine emin kılar.”⁵¹

Şeyhzâde’nin verdiği kayda göre, Numan Efendi, âyete’l-kürsîdeki “الحى القيوم” isimlerinin Allah (c.c.)’ın büyük ismi olduğunu, İsa (a.s.) ölümleri diriltmek istediği zaman, “ياحي ياقيوم” sözüyle dua ettiğini belirtmektedir. Hz. Ali (k.v.)’nin nakli ile Peygamber Efendimiz de Bedir günü secdede uzun süre “ياحي ياقيوم” diye tesbihatta bulunmuştur.⁵²

Deniz ehlini boğulmaktan kurtaran duanın Âyete’l-Kürsî olduğunu ifade eden Numan Efendi, Keşşâf sahibinin nakli ile Peygamber Efendimizin ashab-ı kirama şöyle seslenerek “Yanızda Kur’ân’daki Âyete’l-Kürsî’den daha faziletli var mı?” diye seslendiğinden bahsetmektedir.⁵³

Peygamber Efendimizin Hz. Ali’ye şu hatırlatmada bulunduğu rivayet edilmektedir: “Ey Ali! Beşerin efendisi Âdem (a.s.)’dır. Arabın efendisi Muhammed (s.a.v.)’dir. İran’ın efendisi Selman’dır. Rûm’un efendisi Süheyb’dir. Habeş’in efendisi Bilâl’dir. Dağların efendisi Tûr’dur. Günlerin efendisi Cuma günüdür. Sözlerin efendisi Kur’ân’dır. Kur’ân’ın efendisi Bakara suresidir. Bakara suresinin efendisi ise Âyete’l-Kürsî’dir.”⁵⁴

f. İhlâs Suresi

Hız. Peygamber (s.a.v.), ashabına; “Sizden kim bir gecede Kur’ân’ın üçte birini okumaya güç yetirebilir?” deyince, ashab-ı kiram; “Ey Allah’ın Resulü! Bir gecede Kur’ân’ın üçte biri nasıl okunabilir ki?” diye sordu. O da, *قل هو الله احد* Kur’ân’ın üçte birine denk bir ifadedir” buyurdu.⁵⁵

Hız. Aişe (r.anha)’den nakledildiğine göre Hız. Peygamber (s.a.v.) ashabından birini seriyye ile gönderir. Bu kişi arkadaşlarına namaz kıldırıyor, namazda okuduğu kıratını İhlâs suresi ile bitiriyordu. Döndükle-

50 Ahmed b. Hanbel, 3/20; İbn Mâce, Diyet 2.

51 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 16a.

52 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 16a.

53 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 16a.

54 İbn Mâce, İkâme 79.

55 İbn Mâce, Edeb 52; Dârimî, Vitr 18; Timizî, Sevâbu’l-Kur’ân 10-11; Nesâî, İftitah 69.

rinde Peygamber Efendimize bu durumdan bahsettiler. O da; "Bu sure Rahman'ın sıfatıdır. Ben onu okumayı çok severim." buyurdu.⁵⁶

Hz. Enes'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre bir adam Hz. Peygambere (s.a.v.) gelerek 'Ya Resûlallah! Ben bu sureyi/İhlâs suresini çok seviyorum' demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.); "Sevdiğin bu sure seni cennete girdirecek bir kandildir." buyurmuştur.⁵⁷

g. Muavezeteyn Suresi

Numan Efendi her türlü bela, musibet, felaket, sihir ve kötü niyetlilerin şerrinden korunmak için öngörülen duanın Felak ve Nas sureleri olduğuna dikkat çeker. Bu çerçevede Yahudilerin Peygamber Efendimize yönelik gerçekleştirdikleri sihre dair şu rivayete yer verir:

*"Yahudiler Hz. Peygambere sihir yaptılar. On bir düğüm attıkları bu sihri bir kuyuya bıraktılar. Bu sihrin etkisi ile Hz. Peygamber hastalandı. 'Muavezeteyn' denilen bu sureler nazil oldu. Cebrail (a.s.) sihir yapılan eşyanın yerini Hz. Peygambere haber verdi. Hz. Peygamber sahabeden Hz. Ali ve Zübeyr'i (r.a.) onu almak üzere o kuyuya gönderdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) sihir yapılan eşya kendisine getirilince, bu sureleri okudu ve düğümler çözüldü. Sonunda Peygamber (s.a.v.) de bir rahatlık hissetti."*⁵⁸

Felâk suresinin tefsiri bağlamında Numan Efendi şu değerlendirmelere yer vermektedir:

"Gecenin karanlığı gidip değiştiği, gündüzün nuru ortaya çıktığı zaman, gecenin sıkıntıları ve yükleri gittiği sabahın neşeleri geldiği zaman bir hafiflik söz konusu olur. Çünkü gece kirlî bir et parçası gibi ağırdır ki o et parçasını kasap keser ve kesme işleminin detaylarını ancak sabah öğrenebilir. Bu bir hafifleme ve sevinç vesilesidir. İşte bu sebepten dolayı hastalar seher vakitlerinde şifa/huzur bulurlar.

Nakledilir ki Hz. Yusuf (a.s.) kuyuya atıldığında dizleri üzerine düştü ve kendisini gecenin karanlığı içerisinde buldu. Seher vakti girdiğinde Cebrail (a.s.) Hz. Yusuf'un (a.s.) yanına geldi ve halini sordu. Ondan Rabbî'ne dua etmesini istedi. Yusuf (a.s.) ona; "Ey Cebrail! Benim adıma sen dua et de ben güvende olayım" dedi. Cebrail (a.s.) dua etti ve Hz. Yusuf (a.s.) kendisini huzur içerisinde buldu. Allah-ü Teâlâ onu sıkıntı veren bütün zararlı kimselerin za-

56 Buhârî, Tevhid 1; Nesâî, İftitah 69.

57 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 17a-b.

58 Nesâî, Tahrim 30; Ahmed b. Hanbel, 4/267.

rarlarından bu vakitte kurtardı. Bundan dolayı gecenin sonunda hastaların sıkıntılarının hafiflediği görülmektedir. Hz. Yusuf'un (a.s.) kuyuda şu şekilde dua ettiği nakledilmiştir:

ياعدتي في شدتي يامولي في وحشتي وياراحمي في غربتي وياكاشف كربتي يا مجيب
دعوتي ويا الهي اله ابائ ابراهيم واسحاق و يعقوب ارحم صغر سني وضعف ركبتني وقلة
حيلتي يا حي يا قيوم يا ذا الجلال والاکرام

“Ey Allahım! Zorluk ve sıkıntı içerisinde kaldım. Ey yardımcım! Zavallı bir hâl içerisindeyim. Ey bağışlaması bol olan Rabbim! Yalnız ve çaresiz bir haldeyim. Ey sıkıntıları gideren Rabbim! Ey duaları kabul eden Allahım! Ey atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un ilahı olan Rabbim! Halime acı ve sıkıntılarımı gider! Ya Hayy, ya Kayyum, ya Zelcelali velikram!”

Zira sabah vakitleri insanlar arasındaki ihtilafların da giderildiği bir zamandır. Kıyamet günü insanların kabirlerinden kalkması gece gerçekleşecektir. İnsanlar bu kabirlerden annelerinden doğdukları gibi çıplak bir şekilde kalkarlar. Kimisi bu kabirlerden delirmiş gibi tutulacakları yere doğru giderler. Neticede herkes emre itaat ederek yaya veya süvari şeklinde toplanırlar. İşte böyle, kıyamette kimisi sevaptan yoksun bir çıplaklık içerisinde takvadan uzak, Allah ve kul hakkı üzerinde olduğu tahammül edilemeyecek bir hale bürünür. Bu kimseler Cebbar ve Melik olan Allah'ın huzurunda bulunmaya güç yetiremezler. Kimileri de dünyada mallarını ve canlarını Allah rızası için sarf edenler, cezadan korkan kimseler ise Burak ile gelirler. Sabah vaktinde haller ve durumlarda meydana gelen değişiklikler tıpkı toprağın değişimi gibidir. Bu zamanlar kıyametin bir girişi mesabesindedir. Sabahın değişmesine işaret eden sığınma makamına uygun olarak feleklere tahsis edilmiş bir zaman dilimidir. İşte bu zaman diliminde şerlerinden korkulan şeylerin şerlerinden de insanlar korunurlar.

*Mesabih'*te yer alan rivayete göre, Ukbe b. Âmir, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “Gece indirilen Felak ve Nas surelerinin bir benzerleri asla indirilmediğini görmedin mi?”

Hz. Aişe (r.anha)'nın anlattığına göre Hz. Peygamber her gece avuçlarının içerisine İhlas, Felak ve Nas surelerini okur, başından ayağına kadar ellerinin yetiştiği her yere sürer ve bunu üç defa tekrarlar.⁵⁹

h. Bazı Peygamberlerle Hak Dostlarının Duası

Hz. Süleyman'ın veziri Âsaf b. Berhiyâ'nın okuduğu ve onunla dua ettiği isteğinin kabul edildiği dua olan İsm-i A'zam duası şu şekildedir:

59 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 18b-19b.

“يا حي يا قيوم”
 “يا ذا الجلال والاکرام”
 يا الهنا واله كل شئ لها واحدا لاله الا انتي”

olduğu nakledilmiştir.

Mesûbîh'de yer alan bir rivayette Hz. Enes şu olayı anlatır: “Hz. Peygamber (s.a.v.) ile mescitte oturuyordum. Bir adam mescitte dua ediyordu. Şunları söylüyordu: “ اللهم اني اسئلك بانه لك الحمد لاله الا انت المنان بديع ” Ya Rabbi! Senden istiyorum, çünkü hamd sana mahsustur. Senden başka ilah yoktur. Ey Mennan olan, yerin ve göklerin eşsiz yaratıcısı ya Zel celali ve'l-ikram ya Hayy ya Kayyum senden istiyorum”

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duayı işitince: “Bu kişi kendisiyle dua edildiğinde geri çevrilmeyen ism-i a'zam ile dua etti” buyurdu.”⁶⁰

Esmâ binti Yezid'e İsm-i A'zam hakkında sorulduğunda, Hz. Peygamber'in (s.a.v.)'in işaretleriyle şu iki ayette ism-i a'zam olduğunu nakletmiştir:

“و الهكم اله واحد لاله الا هو الرحمن الرحيم”
 “الله لا اله الا هو الحي القيوم”

İbrahim (a.s.) ateşe atıldığında yaptığı dua şu şekildedir:

“حسبنا الله ونعم الوكيل”
 “لاله الا انت سبحانك لك الحمد ولك الملك لا شريك لك”

Hayırlı yollardan rızıklanmak ve şerli varlıkların şerrinden emin olmak isteyen kimse evden çıkarken şu şekilde dua etmelidir:

“بسم الله امنت بالله واعتصمت بالله وتوكلت على الله ولا حول ولا قوة الا بالله”

Hz. Esmâî, İmam Zeynelabidin'in duasından şu şekilde bahsetmektedir:

“Bir genci geceleyin Kâbe'nin örtüsüne yapışıp dua ederken gördüm. Şöyle dua ediyordu:

الهي نامت العيون وانت الملك لاتمام وغلقت الملوك ابوابها وبابك مفتوح للسانين

Ya Rabbi! Gözlerim uykuya daldı. Sen ise Meliksin, seni uyku tutmaz. Bana mülkün kapıları kapandı. Hâlbuki sen isteyene bu kapıları açarsın.”

Sonra şu şiiri okudu:

“الا ايها الممول في كل حاجة شكوت اليك رب فارحم شكائتي الا يارجاني انت كاشف
 كربتي فهب لي ذنوبي كلها واقض حاجتي اتيت باعمال مساوي...”

Her sıkıntıda elemimi gideren Allahım, derdimi sana arz ediyorum, derdimi kabul eyle. Derdime merhamet et. Ey kendisinden beklenti içerisinde olduğum, Sen yalnızlığımı giderensin. Bütün günahlarımı bağışla. Dileğimi yerine getir.

Bu delikanlıya dönüp baktığımda onun Zeynelabidin b. Hüseyin b. Ali (r.anhüm) olduğunu gördüm ve ona;

‘Ey Muhammed’in (s.a.v.) göz bebeği! Bu ağlama ve inleme nedendir? Sen ehl-i beytten birisisin.’ dedim. O da bana şöyle cevap verdi:

‘Ah ah! Allah Teala cenneti kendisine itaat eden kimse için yarattı. Vele ki bu itaat eden kişi Habeşli bir köle olsun. Cehennemi ise kendisine isyan edenler için yarattı. İsyân edenler Kureyş’ten kral da olsalar (fark etmez).’ Sonra şu ayeti okudu:

فاذا نفخ في الصور فلا انساب بينهم

Sura üflendiğinde aralarında bir nesep bağı kalmaz.”⁶¹

Abdülmeccid Şirvani’nin tesbihi: “Sivas Müftüsü Abdullah Efendi, Şemseddin Sivasî (k.s)’nin üstadı Abdülmeccid Şirvani’den (k.s) kendisiyle duaların kabul olduğu, ihtiyaçların giderildiği şu duayı ki bu duayı kendileri gecenin üçte birlik kısmında beş yüz defa okurlarmış, naklettiğini haber vermiştir:

”هو الله الملك المالك الغني المغني المعطي الفتح الرزاق“

i. Hizbu'l-Bahr

Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî (rh.a.)’ye ait *Hizbu'l-Bahr* ismiyle tanınan dua mecmuasına şerh yazan Numan Efendi, bu hizbin meşâyih arasında meşhur ve ârifler nezdinde tanınan bir eser olduğuna dikkat çekmektedir. O Hizbu'l-Bahr isimli bu dua mecmuasını bereketin çoğalmasına ve duaların kabul edileceği sırlara sahip bir güneş olarak tanıtmaktadır. Hizbu'l-Bahr’ın kıymetini ancak marifet ehlinin bileceğini söylemiştir. İstifade edilmesini sağlamak amacıyla eserin Türkçe şerhini gerçekleştirdiğini belirten Numan Efendi, bu dua mecmuasının her önemli iş için fayda sağlayacağını belirtmiştir. Bu dua mecmuasını okurken dikkat edilmesi gereken âdâbı ise şu şekilde sıralamaktadır:

1. Öncelikli olarak kişinin zahir ve batınını temizlemesi
2. Okuyan şahsın sessiz bir mekânda kibleye yönelmesi

61 Numan Efendi, Duâu Enbiyâ ve Evrâdu Asfiyâ, vr. 20a.

3. Parmağı ile toprak zemin üzerine bir daire çizip etrafını çevrelemesi
4. Bu duayı okuyacağı ortamı güzel kokulara bezemesi
5. Üç gün öncesinden oruçlu olması
6. Dua günlerinde riyazete dikkat etmesi
7. Oruçlu olarak geçirdiği o özel günlerde iftarını mutlaka helal gıda ile yapması
8. Kişi okuyacağı Hizbu'l-Bahr duasından birtakım faydaların husule geleceğine inanması
9. Okunan duaların avamın küçük günahlarına kefaret olacağı, havas için ise itaat ve kulluk sürecini zirveleştireceği bilinmesi
10. Hizbu'l-Bahr okuyan kimsenin öncelikli olarak icazetli bir şeyhten telkin alması. Okunacak her maksat için şeyhin öngöreceği miktarda okunması gerekmektedir. Kendisine öngörülen okuma şekli ile gerçekleştirilirse bu tilavetten beklenen fayda hasıl olacaktır.
11. Önce kelime-i tevhid zikrinin yapılması
12. Daha sonra on defa salavât-ı şerife getirilmesi
13. Niyet edip ellerin kaldırılması, Fatiha-i şerife okunup ellerin yüze sürülmesi, ondan sonra Hizbu'l-Bahr'in okunmaya başlanması
14. Daha sonra bir defa Kadir suresi ve üç defa Fatiha suresinin okunması.
15. Hizbu'l-Bahr'i mümkün mertebe her sabah Allah rızası için bir ke-re okunması
16. Hizbu'l-Bahr'e i'tisam ile başlanması ve ihtitam ile tamamlanması
17. Bu duanın uzun, orta ve kısa olmak üzere üç çeşidinin olduğunun bilinmesi. Numan Efendi risalesinde bu duanın kısa şeklini kaleme almaktadır.⁶²

Bu dua mecmuasının hangi maksatla ve nasıl okunacağını ise Numan Efendi şu şekilde sıralamaktadır:

1. Bir dostun kalbini kazanmak selameti, kalbî duyarlılık ve kalbin inkişafı için okunmak isteniyorsa, o üç gün içinde bu dua mecmuasının kırk defa okunması gerekmektedir. Dua mecmuasındaki

وهب لنا ريحا طيبة كما هي في علمك ع يحبونهم كحب الله والذين همنا اشد حبا لله

62 Numan Efendi, Şerhu Hizbi'l-Bahr, Çorum İl Halk Kütüphanesi, No. 566/1, vr. 4a-5a.

ibaresi üç defa okunduktan sonra,

اللهم اجعل محبتي ومودتي في قلب فلان بحيث لا تقى

diye dua eder. Okuduklarını gülsuyu üzerine üfürüp etrafa serper. Yanına varmak istediği dostunun yüzüne sürer.

2. Düşmanlarının kahrı için okuyacak olursa kişi, dua mecmuasını okur, düşmanlarının yüzüne isabet etmesi dileği ile yetmiş defa,
يا قاهر ذي البطش الشديد انت الذي لا يطاق انتقامه اللهم اهلك فلان بن فلان
diye dua eder. Daha sonra قطع دابر القوم الذين ظلموا âyeti okunur.
3. Hastalıklardan şifa bulmak içinse Hızbu'l Bahr duası okunur, و نزل و نزل
السميع العليم هو ibaresine kadar Haşr suresinin son
âyetleri yetmiş defa okunur. اللهم اشف فلانا بن فلان.
4. Yol emniyetini sağlamak için de Hızbu'l-Bahr okunduktan sonra üç
defa يا حفيظ احفظنا من جميع الافات diye dua edilir.
5. Sultanlara tesir edebilmek, yetkilileri etkileyebilmek için ise ي ز
kısmı on yedi defa okunur. Yetmiş defa سخر لنا كل شيء tesbihi yapıldıktan sonra,
يا عزيز عززني في عين فلان der. Daha sonra üç defa Kadir suresini okur.
Huzuruna çıkmak istediği şahsın makamına vardığında bu hizbi usulünce okuması gerekir.
İdarecileri, devlet erkânını ve sultanları teshir altına alabilmenin şartı olarak on gün
oruçlu olmak ve bu günlerde sadakalar vermek gerekmektedir.
يا عزيز عززني في ديني ifadesi ile birlikte yetmiş deta وسخر لنا كل شيء
diye gönülden niyaz etmelidir.
6. Borcun ödenmesi için o üç gün içinde on beş defa Hızbu'l-Bahr okunur.
Sonra وارزقتنا فانك خير الرازقين kısmına gelince yetmiş defa اللهم اكفني بحلالك عن حرامك
واغني عممن سواك duası yapılır.
7. Futuhata mazhar olmak için o üç gün içinde Hızbu'l-Bahr okunur.
اللهم مالك الملك الي يغير حساب kısmına gelince yetmiş defa ibaresi okunup güzel kokulara sürünerek teberrükte bulunulur.
8. Zengin olmak isteyenler için o üç gün içinde ا ج ق kısmı yirmi dört
defa okunur. يا غني اغنيني kısmına gelince yetmiş defa وارزقتني برزقك الحلال الطيب
diye dua edilir.
9. Tahsil ve öğrenimini tamam üç gün boyunca ط kısmı dokuz defa okunur.
لااله الا انت لالا بينهما برزخ لايبغيان mahalline gelince yetmiş kere

ج ناظرة الينا بحول الله ويعون الله لايقدر علينا لا يصل سوء الينا والله من ورائهم محيط بل هو قران مجيد في لوح محفوظ فانه خير حافظا وهو ارحم الراحمين ان ولي الله الذي نزل الكتاب وهو يتولي الصالحين فان تولو فقل حسبي الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم حسبنا الله ونعم الوكيل اني توكلت على الله ربي وربكم ما من دابة الا هو اخذ بناصيتها ان ربي على صراط مستقيم بسم الله خير الاسماء بسم الله رب الارض والسماء بسم الله الكافي هو الله بسم الله الشافي هو الله بسم الله المعافي هو الله بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شئ في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم له معقبات من بين يديه ومن خلفه يحفظون من امر الله اللهم بحق كل اسم هو لك سميت به نفسك وصلي الله على خير خلقه محمد واله وصحبه اجمعين.

قوله الحق وله الملك بالله يا نور يا حق يا مبين اكسني من نورك واعطني نورا من نورك و علمني من علمك وفهمني عنك واسمعي منك وابصرني بك انك علي كل شئ قدير وصلي الله علي سيدنا محمد واله اجمعين الطيبين الطاهرين وسلم تسليما دائما الي يوم الدين اعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق وذراء وبراء اللهم يا عظيم السلطان يا قديم الاحسان يادائم النعم يا باسط الرزق يا واسع العطايا يا دافع البلايا يا سامع الدعاء يا حاضرا ليس بغائب يا قريبا غير بعيد يا موجودا عند الشدايد يا خفي اللطف يا لطيف الصنائع يا حليفا لا نحل اقض حاجتي برحمتك يا ارحم الراحمين سلام قولا من رب الرحيم سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار سلام هي حتي مطلع الفجر وسلام علي المرسلين الحمد لله وحده بسم الله اشافي هو الله بسم الله الكافي هو الله بسم الله المعافي هو الله بسم الله الموافق هو الله

Sonuç ve Değerlendirme

Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî'nin Hızbu'l-Bahri'ni şerheden Numan Efendi, bu risalesinde Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî'den istifade ederken, "Duâu Enbiyâ Evrâdu Asfiyâ" isimli risalesinde *el-Fahru fi'l-Kebir, İhyâu Ulûmiddîn, el-Meâlim, Cemû'l-Cevâmi', Durru'l-Mensûr, Durri'n-Nazîm, er-Risâle, Lübâb, el-Medârik, el-Medâyh, el-Mesâbih ve el-Meşârik* gibi eserlerden istifade etmiştir. İlgili eserlerden yaptığı alıntılarla, zengin başvuru kaynaklarından beslendiği görülmektedir. Bu çerçevede onun özellikle İmam-ı Gazalî, İmam Suyuti, İmam-ı Yâfi, İmam Kuşeyrî, Molla Hüsrev, Kadı Beyzâvî ve Şeyhzâde'nin tesir halkasında kaldığı görülmektedir.

Numan Efendi manevî hayatın tekâmüle ermesi için öncelikli olarak sağlam bir tövbeye bürünmeyi öngörmektedir. Tövbe-i Nasûh ile tasavvufî zevke ermek isteyenlerin ikinci aşamada ibadetlerine sadık ve müdavim olması gerekmektedir. İbadetlerimizin bizi dönüştürmesi, bizlere katkı sağlaması ve ibadet diriliğini devam ettirebilmemiz için ise üçüncü şart olarak haramlardan kaçınıp helal gıda ile beslenmek esastır. Tövbesi sağlam, ibadeti tam, helalle aşına olan kimsenin kazanması gere-

ken dördüncü haslet ise dile hakimiyettir. Tatlı dilli ve hoş sözlü olanların takınması gereken beşinci nitelik dervişin tevazu sahibi olmasıdır. Dervişlik inceliğini kazanmak, varidata ermek, keşfe mazhar olmak ve ilham ile beslenebilmek için ise evradımız olması gerekmektedir. İşte Numan Efendi her iki risalesinde de başta Hz. Muhammed olmak üzere her bir peygamberin dua ve niyazına, tesbih ve zikrine dikkat çekmektedir. Gerçekleşen Kur'ân tilaveti yanında Fatiha, Bakara, Âl-i İmrân, İhlas, Felak, Nas, Âyete'l-Kürsî, Âmene'r-Rasûlü, İsm-i A'zam duası gibi çok özel bazı okumalara bizleri davet etmektedir. Özellikle Hızbu'l-Bahr okumalarını çok önemseyen Numan Efendi, risalesinde ilgili duanın hangi zaman dilimlerinde, ne tür bir hâlet-i rûhiye içinde, ne kadar, hangi usullerle ve ne maksatlarla okunacağına dair bir dua edebi öğretmektedir.

Sonuç olarak Numan Efendi müderrislik ve müftülük hizmeti sunan, fıkıh-ı zahirde otorite olan ve Müslüman'ın dinî ritüellerini ve yükümlülüklerini öğretmekte öncelikli hâle gelen kişiliği yanında içsel zenginliğe, ruhsal dinamizme, gönül safasına ve fıkıh-ı batın dediğimiz tasavvufa da aşina ve müdavim olduğu anlaşılmaktadır. İslâm ulemasının zü'l-cenâhain özelliğine sahip olduğu genel kabul halinde bilindiği üzere Numan Efendi de hem zahiri hem de batınî fıkıhın öncülerinden kabul edilmektedir.